

Biblia – Božie slovo pre mňa

I. Náčrt

Krátka osnova

1. Jedinečnosť Biblie
 - a) Biblia ako Božie zjavenie
 - b) Biblia ako božsko-ludské dielo
2. Spoľahlivosť Biblie
3. Ako rozumieť Biblii
4. Význam Biblie

1. Jedinečnosť Biblie

a) Biblia ako Božie zjavenie

Slovo Biblia sme prevzali z gréčtiny a latinčiny. Grécky výraz „*ta biblia*“ znamená „knihy“ (mn. č.), latinský výraz „*biblia*“ znamená „kniha“ (jedn. č.). Z toho jasne vyplýva, že výraz „Biblia“ predstavuje knihy Starej a Novej zmluvy, ktoré kresťania uznávajú ako jednotnú a autoritatívnu knihu.

Nevyhnutnosť autoritatívneho zdroja pravdy je daná tým, že všeobecné zjavenie Boha v prírode a dejinách nie je také dokonalé, aby bolo pre ľudí jednoznačné. Veľmi ľahko sa totiž môže stať, že ho nepochopíme správne, pretože príroda a naše chápanie sú narušené hriechom. Boh preto prichádza k nám, znižuje sa na našu úroveň a zjavuje nám seba, svoj charakter, spôsob, akým zaobchádza s nami, hriechom atď. Boh sa zjavuje v určitých historických udalostiach – v živote patriarchov, izraelského národa, prvotnej cirkvi a predovšetkým v živote Ježiša Krista. Postaral sa o to, aby tieto udalosti boli správne zaznamenané a dochovali sa aj tým, ktorí nemohli byť ich priamymi účastníkmi.

b) Biblia ako božsko-ludské dielo

Kresťanský pohľad na Bibliu je založený predovšetkým na dvoch významných novozmluvných veršoch. Je dôležité všimnúť si, že pisatelia hovoria o spisoch Starej zmluvy, ale ich slová sa vzťahujú, samozrejme, aj na spisy Novej zmluvy.

„Každé Bohom vnuknuté Písmo je aj užitočné na učenie, na karhanie, na naprávanie, na výchovu v spravodlivosti.“ (2 Tim 3,16)

„Lebo nikdy z vôle človeka nepovstalo proroctvo, ale Duchom Svätým vedení hovorili svätí Boží ľudia.“ (2 Pet 1,21)

Z toho vyplývajú dve podstatne dôležité skutočnosti.

Predovšetkým, že proroci ani pisatelia Biblie nehovoria a nepíšu z vlastnej iniciatívy. Pôvodným autorom ich posolstiev je Boh, ktorý bdie, aby posolstvo, ktoré odovzdávajú, spoľahlivo vyjadrovalo jeho vôľu. Biblia má teda božskú autoritu. To znamená, že pisatelia neponúkajú svoje riešenia a nevyjadrujú len svoje názory, postoje a myšlienky. Biblia je preto viac než akákoľvek iná kniha a v otázkach vierouky môže slúžiť ako konečná autorita. Je však potrebné uvedomiť si, že niektoré veci v Biblii sú historicky podmienené, preto nemajú záväzný charakter pre vieru a prax cirkvi dnes.

Po druhé, Biblia má božsko-ludský charakter. Jej posolstvo pochádza od Boha a je vyjadrené ľudskými slovami a myšlienkami. Jednotlivé spisy jasne odrážajú osobnosť autora. Obidva aspekty, božský aj ľudský, sú rovnako dôležité a musia byť v rovnováhe.

Pretože Biblia je **Božie slovo**, má večný význam. Oslovuje celé ľudstvo a hovorí ku človeku v každej dobe a kultúre. Mali by sme pozorne načúvať, čo hovorí a po-slúchnuť, čo nám radí.

Ludský aspekt Písma je daný tým, že je napísané v určitom čase a v jazyku určitých ľudí (SZ po hebrejsky, niektoré jej časti po aramejsky, NZ po grécky), ktorých myšlienkový svet do určitej miery odráža. Literárny žáner, štýl a slovník jednotlivých kníh je odlišný. Niektorí pisatelia dokonca používajú určité pramene, ktoré oni sami nenapísali. Každá kniha Biblie má teda určitú dobovú zvláštnosť.

Treba si uvedomiť, že tieto dva aspekty – božský a ľudský – sú neoddeliteľné a nerozlučné, preto ich musíme pri našom štúdiu a výklade Písma brať do úvahy. Bibliu je potrebné študovať historicky (lebo je napísaná v určitom historickom období). Nemôžeme však ostať len pri tom. Biblia je totiž viac, než len dejiny. (Je Božím nadčasovým zjavením, ktoré oslovuje každého človeka.)

Zároveň však platí, že neexistujú nijaké stupne inšpirácie. Nie je pravda, že niektorá časť bola inšpirovaná viac, iná menej. Správnejšie je preto hovoriť o myšlienkovvej (alebo dynamickej) inšpirácii, nie o inšpirácii verbálnej (doslovnej, diktačnej). To všetko si vyžaduje starostlivý a seriózný prístup k tomu, ako Bibliu čítame a vysvetľujeme.

2. Spôľahlivosť Biblie

Jednotlivé náboženstvá majú svoje autoritatívne spisy. Prečo je pre kresťanstvo Biblia taká dôležitá? Písané Božie slovo nám predstavuje dôvody, na základe ktorých sa rozhodujeme, či Bohu budeme, alebo nebudeme dôverovať. Bez Biblie by sme o podstate sporu vo vesmíre, o Božej vôli, jeho vláde, o tom, ako riadi vesmír veľa nevedeli. Na čom sa zakladá tvrdenie, že Biblia je spoľahlivá, dôveryhodná kniha? V kresťanstve to často považujeme za samozrejmé, mimo neho je to zas často napádané. V súvislosti s tým si preto musíme dať odpovede na tri základné otázky:

- Ako vieme, že v Biblii sú tie správne knihy (zbierka správnych kníh)?
- Ako vieme, že v priebehu stáročí nedošlo v texte Biblie k nijakým zmenám?
- Ako vieme, že tieto knihy boli správne preložené do nášho jazyka? Táto problematika je taká rozsiahla, že o každej z týchto otázok boli napísané celé knihy. Pokúsme sa však v krátkosti tieto otázky zodpovedať.

Prvá otázka sa týka kánonu, alebo kanonicity jednotlivých kníh. Je známe, že v protestantskej Biblii sa nachádza 66 kníh. Tieto knihy sú rozdelené do dvoch častí

– Stará a Nová zmluva. Stará zmluva obsahuje 39 kníh, ktoré napísalo približne 30 rozličných autorov v priebehu asi tisíc rokov. Katolícka Biblia obsahuje o 14-15 kníh, či ich častí, viac. Tieto knihy sú často nazvané „Apokryfy“, čo znamená „skrytý“ (význam). Boli napísané v priebehu posledných dvoch storočí pred Kristom a odrážajú populárne predstavy svojej doby.

Ortodoxní Židia uznávali inšpirovanosť 39 kníh, aj keď ich počítali a zorad'o-vali inak než dnešné vydania Biblie. Grécky preklad SZ (Septuaginta), ktorý bol obľúbený zvlášť mimo Palestínu (tam boli Židia liberálnejší), tieto apokryfné knihy mal. Odtiaľ sa dostali do latinského prekladu Biblie a neskôr aj do katolíckych prekladov.

Ako sme už spomenuli, ortodoxní Židia ich neuznávali a Kristus z nich necitoval. Ani Hieroným, ktorý prekladal Bibliu do latinčiny, ich neuznával za autoritatívne a spočiatku ich vôbec nechcel do svojho prekladu zaradiť. Martin Luther ich umiestnil do stredu Biblie a pridal vhodnú poznámku: „Tieto knihy sú zaujímavé a užitočné na čítanie, ale nemali by sa používať v otázkach vierouky.“ Do katolíckej Biblie boli tieto knihy oficiálne prijaté až na Tridentskom koncile v roku 1546.

Podľa čoho môže človek zistiť, či tieto knihy sú, alebo nie sú inšpirované? Domnievame sa, že výbornou pomôckou je poznať históriu týchto kníh a ich pôvod. Autorom zväčša nie je človek, ktorému je kniha pripisovaná. Aby dodal svojmu dielu vážnosť a autoritu, skrýva sa za slávnou osobnosť.

Názory veriacich, ktorí žili bližšie obdobiu vzniku týchto kníh, by sme takisto nemali ľahkovážne prehliadnuť. Cirkevný otec Hieroným bol prvý, kto ich nazval apokryfmi. Dospel k tomu na základe toho, že obsahujú historické a zemepisné nepresnosti, ich literárny štýl a hĺbka nie sú na úrovni ostatných biblických kníh a chýba im presvedčujúca a premieňajúca moc a vplyv, ktoré sprevádzajú ostatné biblické knihy.

Človek však najlepšie urobí, keď si tieto knihy, spolu s ostatnými knihami Starej zmluvy, sám prečíta, porovná ich, a tak si utvorí svoj vlastný názor. Niektoré z nich učia to, čo je v jasnom protiklade k tomu, čo hovorí Biblia na inom mieste. V Makabejských knihách sa napríklad hovorí, že „je dobre sa modliť za mŕtvych, aby boli zbavení svojich hriechov“. Kniha Tobiáš hovorí, že „almužny zahladzujú hriechy“. Z toho vidíme, že chápanie hriechu u autorov týchto kníh (hriech ako zlý skutok, ktorý možno odčiniť) sa diametrálne líši od toho, čo je v ostatných biblických knihách. Aj to svedčí o tom, že tieto knihy nemožno dávať na rovnakú úroveň s ostatnými biblickými knihami.

Otázka dochovania textov je tiež zaujímavá a veľmi dôležitá. Hoci neexistuje jediný originál biblickej knihy, dochovali sa nám tisíce manuskriptov, ktoré boli v priebehu stáročí ručne opisované. Keďže ručné opisovanie nie je také spoľahlivé ako tlačené slovo (a koľko tlačových chýb sa urobí aj tam!), je pochopiteľné, že na niektoré miesta v Biblii existuje viac variant (verzií) čítania. Týmto problémom sa zaoberá celá jedna disciplína teológie – textová kritika. Je pozoruhodné, že práve tí, ktorí o tejto práci veľa nevedia, často spochybňujú vierohodnosť zachovania ruko

pisov. Odborníci, ktorí tejto vede venovali celý svoj život, nás svorne uisťujú, že je možné dopracovať sa k mimoriadne vysokej pravdepodobnosti zmyslu pôvodného textu.

Poslednou otázkou je otázka prekladu slov a myšlienok z jedného jazyka do druhého. Ani to nie je jednoduchá záležitosť, čo je dané inou dobou, kultúrou, vývojom jazyka, ako aj typom prekladu, ktorý môže byť doslovný, voľný alebo dynamický. Dnes sa za najvhodnejší považuje preklad dynamického ekvivalentu, až potom preklad doslovný (hoci je verný, môže byť veľmi vzdialený nášmu jazyku, a tým nezrozumiteľný) a nakoniec preklad voľný (parafráza), ktorý však dokáže stimulovať myslenie a viesť nás k zmyslu daného textu. Na otázku, ktorý preklad je najlepší, preto neexistuje jednoznačná odpoveď. Každý preklad Biblie je zároveň aj výkladom a má svoje výhody i nevýhody. Pre súkromné štúdium je dobrý akýkoľvek preklad, ktorý je človeku zrozumiteľný. Pri štúdiu vieroučných otázok je nutné preklady porovnávať; čím viac, tým lepšie. Všeobecne platí, že preklady skupín sú lepšie než preklady jednotlivcov. Modernejšie preklady sú založené na najlepšíh rukopisoch a sú zrozumiteľnejšie. Preklady výlučné (Nový svet, Špiritistická Biblia, Nová zmluva preložená z numerológie) sú prinajmenšom podozrivé.

Spôľahlivosť Biblie potvrdzujú aj mnohé naplnené proroctvá, ako napríklad proroctvá o Babylone (Iz 13,19-22), Týre (Ez 26,3-5), Sidone (Ez 28,21-23), mieste Ježišovho narodenia (Mich 5,2), ako aj archeologické nálezy, ako napríklad Moábsky kameň, Lachišské listy, Kumránske zvitky od Mŕtveho mora a pod.

3. Ako rozumieť Biblii

Božie zjavenie splní svoj zmysel len vtedy, keď mu ľudia porozumejú a správne naň zareagujú. Božie slovo nestačí len čítať, treba mu aj rozumieť. To nás privádza k nutnosti exegézy a hermeneutiky. Exegéza je starostlivé, systematické štúdium, ktorého zámerom je odhaliť pôvodný zmysel a zámer autora, zistiť čo dané slová znamenali „vtedy a tam“ (v prípade pôvodných čitateľov). Výsledky nášho bádania je potrebné vyjadriť moderným jazykom. Len tak môžeme pochopiť, čo znamenajú „tu a teraz“ (hermeneutika). Princíp je večný, aplikácia sa mení v závislosti od času, miesta a okolností.

Pri štúdiu Biblie a snahe porozumieť jej je však najdôležitejší správny postoj mysle. To znamená nechať sa osloviť, byť ochotný zmeniť svoje názory a túžby, ak nie sú v súlade s učením Biblie. Preto je potrebné Bibliu študovať s modlitbou a prosiť o vedenie Duchom Svätým, ktorý bol pri pôvodnom písaní textu a ktorý jediný nám môže pomôcť správne pochopiť zmysel napísaného. Vďaka Bohu, že výsledok nášho štúdia nezávisí od našich intelektuálnych schopností, ale od ochoty nechať sa viesť. (Ján 7,17)

Existuje niekoľko základných hermeneutických princípov, ktoré nám pomôžu pochopiť, čo text znamená dnes. To prvé, čo si musíme všimnúť, je jeho literárny kontext a žáner. Ďalej je dôležitý historický kontext, to znamená za akých okolností a do akej situácie bol daný, kto bol jeho autorom, kde sa autor nachádzal, komu bol určený a v akej situácii sa nachádzal príjemca.

Tretím dôležitým krokom je porovnať text s inými textami. Je to veľmi dôležitá zásada. Bez nej by mohol každý dokázať z Biblie čo len chce. Význam tohto kroku spočíva v tom, že nie je možné vysvetľovať jeden text tak, aby protirečil textu inému, ako aj v tom, že texty nejasné a dvojznačné sa musia vykladať vo svetle textov jasných a jednoznačných. To je logický dôsledok vnútornej jednoty a dôslednosti Písma, danej jeho jedným autorom, ktorý je v pozadí (Boh). Zároveň to však pripúšťa možnosť, že v Písme sú miesta, ktorých zmysel nie je na prvý pohľad jasný. (1 Pet 3,15.16)

Pamätajme, že najväčším nepriateľom správneho pochopenia Biblie je:

- a) úzkoprsosť človeka, ktorý sa nechce nechať poučiť a zmeniť svoje názory a postoje;
- b) „selektívnosť“, pri ktorej si každý vyberá len to, čo sa mu hodí na potvrdenie jeho vlastných názorov.

4. Význam Biblie

Ako sme už povedali, Biblia je jedinečná nielen históriou svojho vzniku, ale aj svojím obsahom. Je to nielen „knihá“, ale aj „knihy“, to znamená celá zbierka kníh, ktoré majú výnimočnú jednotu. Aj keď sa skladá z dvoch hlavných častí – Starej a Novej zmluvy, tvorí jednu knihu. Stará zmluva podporuje, osvetľuje a očakáva Novú zmluvu; Nová zmluva zase neruší Starú zmluvu, nerobí ju zbytočnou. To preto, že v pozadí stojí jeden autor – Boh. Poslaním „svätej knihy“ kresťanstva je práve odhaliť tohto Boha a stretnúť sa s ním. Akým spôsobom sa to deje?

Biblia obsahuje mnoho rozličného materiálu. Sú tam rodokmene, kroniky, rôzne zákony, kultové predpisy, poézia rôzneho druhu, príslovia, prorocké predpovede, videnia, podobenstvá, osobná korešpondencia, apokalyptické vízie atď. To všetko má za cieľ odpovedať na základné otázky: Aký je Boh? Môžeme mu dôverovať? Všetko ostatné – ako vyriešiť naše problémy (či už problém hriechu, alebo problémy osobné), ako sa správať k Bohu, čo od nás očakáva – závisí od toho, ako si odpovieme na tieto základné otázky. Bez toho všetko ostatné nemá zmysel.

Musíme si uvedomiť, že 70 % Starej a 60 % Novej zmluvy tvorí historické rozprávanie. Boh sa nám odhaľuje najmä takýmto spôsobom. V Biblii nie je veľa dôkazových textov, ale zato množstvo príbehov a opisov rôznych udalostí. Prečo? Boh vie, že nemá zmysel odmietat' lži a polopravdy, ktoré vzniesol satan proti nemu. Pravdu tak nedokáže. Biblia, ako Božia kniha, preto používa viac príbehy ako tvrdenia. V nich vidíme, ako sa Boh v jednotlivých situáciách zachoval. Mnohé z nich boli neveriteľne ťažké. Pomáhajú nám uvedomiť si, čo môžeme od Boha očakávať v našom živote.

Základnou otázkou, ktorú si musíme pri každom príbehu, udalosti, knihe, pri každom učení Biblie položiť, preto je: Čo mi to hovorí o Bohu a jeho charaktere? Prečo to Boh urobil/dopustil? Prečo to nechal zaznamenať na stránkach svojho slova? (Rim 15,4)

II. Výkladové poznámky

Ako sme už spomenuli, katolícka Biblia obsahuje aj tzv. apokryfné knihy. V tejto súvislosti sa niekedy nesprávne používa text 2 Tim 3,16 ako dôkaz, že „každé Písmo“ je inšpirované. Z toho vyplýva, že ak sa apokryfné knihy nachádzajú v Biblii, sú inšpirované. Treba pripomenúť, že zmysel slov v kontexte veršov 14-17 je úplne iný.

Timotej poznal grécky preklad Starej zmluvy (LXX – Septuaginta), ktorý obsahoval aj tieto apokryfné knihy. Preto mu Pavel píše: „Ale ty zostaň v tom, čomu si sa naučil a čo ti bolo zverené, veď vieš, od koho si sa to naučil, a pretože od detstva poznáš sväté Písma, ktoré ťa môžu urobiť múdrym na spasenie skrze vieru v Krista Ježiša. Každé Bohom vnuknuté Písmo je aj užitočné na učenie...“ Inými slovami: „Timotej, poznáš mnoho kníh, ale len to písmo, ktoré je inšpirované Bohom, je užitočné...“ A postoj ortodoxných Židov k tomu, ktoré knihy sú inšpirované, bol jednoznačný.

Niekoľko príkladov textovej kritiky:

Marek 1,2: „U proroka Izaiáša...“ (Slov. ev. a.v. preklad, ekumenický preklad, ČEP) Tento text sa nachádza v tých najlepších a najstarších gréckych rukopisoch. To isté čítame aj v najstarších prekladoch (latinský, koptický a sýrsky). Rukopisy po

9. storočí však majú: „Ako je napísané v prorokoch...“ (takto Roháček a Kralická) Vysvetlenie je jednoduché. Pretože citát, ktorý nasleduje, je kombináciou Mal 3,1 a Iz 40,3, neskorší opisovač „vylepšil“ Markov text, aby bol presnejší.

1 Kor 11,29: „Lebo kto je a pije, a nerozoznáva to telo, je a pije si odsúdenie.“ (ekumenický preklad) „Kdo jí a pije a nerozpoznáva, že jde o tělo Páně, jí a pije sám sobě odsouzení.“ (ČEP) Naproti tomu Roháček, Kralická, a Slov. ev. a.v. preklad hovorí: „Lebo kto nehodne je a pije, odsúdenie si je a pije...“ Slovo „nehodne“ sa v najlepších a najstarších gréckych manuskriptoch nenachádza. Jeho prítomnosť v latinskom preklade a neskorších gréckych rukopisoch možno vysvetliť tým, že toto slovo bolo pridané z verša 27, kde ho majú všetky známe rukopisy. Ak by bolo pôvodne aj v 29. verši, ťažko si predstaviť, že by ho bol niekto vynechal.

V roku 1228 rozdelil Štefan Langton Bibliu na kapitoly. Na verše ju rozdelil v roku 1560 Robert Stephanus. Toto rozdelenie nie je vôbec inšpirované, ako zistí každý čitateľ pri dlhšom čítaní aj sám. Naopak, vidno, že Langton túto prácu vykonal na ceste z Paríža do Lyonu na koni.

III. Praktické dôsledky

Nijaká iná kniha sa nevyrovná Biblii, čo sa týka (1) spôsobu dochovania v tisícoch opisoch starých manuskriptov, (2) prežitia najrozmanitejších útokov, ktoré ju mali zničiť, (3) jej rozšírenia po celom svete a vplyvu na milióny ľudí. Biblia je jednoducho nevyčerateľná. Vždy, keď ju človek číta, objaví nové veci, o ktorých môže uvažovať a ktoré ho oslovia.

Bibliu nečítame len preto, aby sme získali určité informácie, ale aby sme sa stretli s Bohom. Prostredníctvom nej s nami komunikuje Boh. Tým sa dozvedáme nové pravdy o ňom a o Ježišovi Kristovi. (Ján 5,39; 17,3) Takýmto spôsobom Biblia osvecuje náš život. (Ž 119,105) Poznávame, čo je v živote dobré a čo zlé, čo je pre nás užitočné a čo nám škodí. Poslušnosť nás chráni od falošných predstáv, názorov a učenia ľudí. (Mat 22,29)

Pretože pôvodcom Biblie je osoba, Biblia samotná má formu oslovenia. Biblia nie je obyčajná kniha, prednáška, či televízny film. Knihu môžeme zavrieť, prednášku prespať, televízor vypnúť. No prostredníctvom Biblie sa k nám prihovára Boh. Ak nás niekto osloví, patrí sa odpovedať. Ak nás niekto pozdraví, osloví, alebo sa nás niečo spýta, je neslušné nevšimnúť si ho. Keď Boh oslovuje človeka, vždy ho oslovuje osobne. Každý z nás nejakým spôsobom odpovedá, a to aj vtedy, ak neodpovedá vôbec.

Zmyslom Biblie je zjaviť nám pravdu o tom, aký je Boh, aby sme mu nanovo dôverovali, milovali ho a poslúchali ho. Táto pravda, toto večné evanjelium, sa nachádza v každej zo 66 biblických kníh. Aby sme však túto pravdu objavili, nestačí len prečítať si, čo sa stalo s Abrahámom, Samsonom, Dávidom, Nikodémom alebo Pavlom. Musíme sa pýtať: Čo nám to hovorí o Bohu? Aké dôsledky z toho vyplývajú pre môj život?

Ak si tieto otázky nepoložíme, bude sa nám zdať, že väčšia časť Písma s plánom spasenia vôbec nesúvisí, je dosť nejasná, ba až protirečivá. Keď však budeme Bibliu študovať ako celok a pod týmto zorným uhlom, ukáže sa nám jasný a dôsledný obraz vševedúceho a láskavého Boha, ktorý používa všetky dostupné prostriedky, aby bol so svojimi deťmi v kontakte. Skláňa sa k nim tam, kde sa nachádzajú a hovorí s nimi jazykom, ktorému sú schopní rozumieť. Čím dlhšie človek číta biblické knihy z tohto pohľadu, tým viac je dojatý a obdivuje Boha, ktorý je ochotný riskovať aj nepochopenie a zaplatiť takú veľkú cenu, len aby mohol komunikovať so svojimi zblúdilými deťmi.

Boh spasí všetkých, čo mu dôverujú. Nečaká, že mu budeme dôverovať ako neznámemu cudzincovi. Biblia, všetkých 66 kníh, je záznamom Božieho sebazjavenia a dôkazom jeho nekonečnej dôveryhodnosti. Túto knihu chceme študovať aj v ďalších častiach tejto série.